

BB400

*Ó krásu Země české,
vlastenče náš!*

Mezioborová konference

ABSTRAKTY

Pořádají:

Městská knihovna Klatovy,
Historický ústav Akademie věd České republiky
a Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky
pod záštitou
České provincie Tovaryšstva Ježíšova a města Klatovy
za finanční podpory
Plzeňského kraje a města Klatovy

2.–4. 12. 2021

Klatovy, refektář jezuitské koleje

Kult českých patronů v českých modlitebních knížkách konfesionální doby a otázka české identity

Jan Andrlé; Mag.Kelley@seznam.cz

Příspěvek vychází z širěji zaměřeného výzkumu raně novověkých modlitebních knih jako paraliturgického média, které tím, že nepodléhalo tak striktní kontrole jako oficiální liturgické knihy a bylo publikováno ve vernakulárním jazyce, mělo mnohem větší šanci jak odrážet, tak formovat kolektivní mentalitu svých recipientů. Skrze kult zemských patronů se pak dotýkalo i otázky zemské/národní/etnické identity. Příspěvek představí výsledky textové analýzy modliteb k českým (a moravským) patronům obsažených ve vybraném korpusu tzv. všeobecných modlitebních knih z let cca 1650 až 1750 v kontextu dalších dobových devocionálních textů (mj. *Koruny české* Jana Ignáce Dlouhoveského) a jejich interpretaci zaměřenou na roli kultu zemských patronů jako (národně)identitotvorného fenoménu v tzv. pobělohorském období (v širším slova smyslu).

Co je to raně novověké dějepisectví?

Pavel Bandouch, Sj; Ústav českých dějin, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (doktorand); bandouchp@seznam.cz

Existuje nějaké specifikum raně novověkého dějepisectví? Příspěvek se snaží poukázat na dílo Bohuslava Balbína v kontextu vývoje historie a řečnictví od antiky až po dobu, ve které Balbín tvořil. Pozornost je věnována tomu, že historie byla v zásadě vždy součástí určité argumentační strategie pro přesvědčení nebo vzdělání druhého, čímž se přibližovala soudní řeči. Měla vždy rovněž ambici zakládat si, alespoň v deklamovaném záměru, na nestrannosti a snaze předkládat důkazy, což ji připodobňovalo soudnímu procesu.

Křesťanské pojetí historie toto pojetí částečně zproblematizovalo, ale svým způsobem ho spíše přeměnilo, než zavrhl. Historie a snaha o poznání minulosti skrze filologickou a jinou kritiku v raném novověku sice vedla k určité skepsi, ale zároveň k většímu prohloubení jednotlivých interpretací. Bodem, který se zdá platit, je fakt, že historie není stále ani tak samostatnou vědou, jako spíše pomocnou vědou, která je

vždy zaměřena k určitému cíli a zakládá se na nějakém předpokladu, který je brán jako samozřejmý. Historie si tedy i v raném novověku nadále drží svou vzdělávací a argumentační funkci („učitelka života“), ačkoli se silně zesiluje kritičnost, která se snaží být co nejméně selektivní.

Balbínovi souputníci podle řádových katalogů (koreferát)

*Kateřina Bobková-Valentová; Historický ústav AV ČR;
katerina.bobkova.valentova@gmail.com*

Příspěvek ve stručnosti připomene Balbínovy vrstevníky a další spoluobratry, se kterými žil v jedné komunitě v terciátu, během působení za katedrou rétoriky a v prvních letech práce historiografa provincie. Zamysleme se nad otázkou, zda lze prosopografickým výzkumem řádových katalogů vystopovat reálné, nebo alespoň možné vzájemné osobní vazby jezuitů.

Bohuslav Balbín: *Legatio Apollinis coelestis* - korunovační spisek nebo divadelní vystoupení?

Alena Bočková; Jazykové centrum, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; alena.bockova@ff.cuni.cz

Roku 1646 vydal Balbín svůj první spis *Legatio Apollinis coelestis ad sapientiae laureatos amatores*, který bývá charakterizován jako „veršované dílo v duchu soudobého humanismu“. Podle *Bibliografie cizojazyčných bohemik* připisuje odborná literatura Balbínovi tento soubor básní napodobující antické autory pod názvem *Legatio Apollinis coelestis ad Universitatem Pragensem*, jenž ovšem nebyl průzkumem historických knižních fondů doložen žádným dochovaným výtiskem a CCBT považuje Balbínovo autorství za neprokázané. Tradičně se uvádí, že dílo bylo vydáno u příležitosti korunovace Ferdinanda IV. českým králem, podklad pro toto tvrzení však nelze nalézt ani v předmluvě k dílu, ani v dobových pramenech. V příspěvku se pokusím analyzovat tento spis, zamyslet se, zda byl sepsán skutečně Balbínem a při jaké příležitosti, a závěrem zasadit text do kontextu dobových událostí.

Svatováclavský příběh v podání Bohuslava Balbína

Jiří Čepelák; Katedra církevních dějin a literární historie, Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy; jiri.cepelak@ktf.cuni.cz

Jak ve svých *Rozmanitostech z historie království Českého*, tak zejména ve *Výtahu z českých dějin* se Bohuslav Balbín zaobírá příběhem svatého Václava, českého zemského patrona a věčného vládce, který měl nepopíratelnou úlohu v českém barokním patriotismu, byť stál poněkud ve stínu mariánské a později i svatojánské úcty. Pro Balbína proto měla jeho osobnost v českých dějinách stěžejní význam. V rámci svého příspěvku se zaměřím na Balbínovo pojetí chronologie svatováclavského příběhu, na jeho práci s prameny, starší a relativně soudobou literaturou, kterou k líčení a rekonstrukci tohoto příběhu použil, a to s ohledem na skutečnost, že Balbín v roce 1677 jako první vydal a poznámkami opatřil text tzv. *Kristiánovy legendy*.

Citace díla Bohuslava Balbína v homiletice 17. a 18. století

Michaela Soleiman pour Hashemi; Ústav české literatury, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno; M.Horakova-Hashemi@email.cz

Autorka se ve svém příspěvku soustřeďuje nejprve na to, jaká díla Bohuslava Balbína jsou v homiletice (17. a 18. století) zpravidla citována. Zabývá se jak typem uvedených citací, tak možnostmi jejich verifikace. Taková heuristika je přípravou pro vyhodnocení, v jakých souvislostech byly v soudobé literatuře balbínovské citace využívány a s jakým cílem. V materiálovém záběru na homiletiku jsou zúročena jak témata, kterými se autorka dlouhodobě zabývala (kontexty tvorby Karla Račína; cyrilometodějská německy psaná kázání), tak výběr z jiné homiletické produkce.

Ohlasy Balbínova Života svatého Jana Nepomuckého

Miroslav Herold, SJ; Farnost Velehrad – Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy; mirek.herold@gmail.com

Život svatého Jana Nepomuckého (1670-1671) patří k literárně nejzdařilejším Balbínovým latinským textům. Zásadně ovlivnil pohled na jme-

novaného světce v raném novověku a u Nepomukových ctitelů došel značné obliby. Příspěvek sleduje cestu této popularity až do poloviny 18. století, nejenom na literárním poli, ale i v oblasti výtvarného umění.

Českokrumlovská jezuitská knihovna očima Bohuslava Balbína

Marta Hradilová; Masarykův ústav a Archiv AV ČR;

hradilova@mua.cas.cz

Pulcherrima bibliotheca – tak nazval Bohuslav Balbín knihovnu českokrumlovské jezuitské koleje, ze které čerpal v době svého působení v Českém Krumlově prameny pro svá historická studia. Knihovna, u jejíhož zrodu stál zakladatel českokrumlovské koleje Vilém z Rožmberka, který jí daroval i část rožmberské knihovny, patřila k nejcennějším jezuitským knihovnám v Čechách. Bohuslav Balbín si cenil zejména její rukopisné části, které věnoval pozornost v třetí části svého díla *Bohemia docta*. Dodnes se z knihovny českokrumlovské koleje v pražské Národní knihovně dochovalo téměř 80 rukopisů, jejichž bližší představení je cílem tohoto příspěvku.

Bohuslav Balbín jako teoretik dramatu

Magdaléna Jacková; Ústav pro českou literaturu AV ČR;

jackova@ucl.cas.cz

Balbínův spis *Verisimilia humaniorum disciplinarum* představuje snad nejvýznamnější pokus o kodifikaci zásad literárního baroka v literatuře českých zemí. V jeho osmé kapitole nazvané *De comica et tragica poesi, deque declamationibus* se Balbín zabývá teorií dramatu. Hlavním cílem mého příspěvku bude ukázat, jak se v této otázce projevuje jeho názorový posun směrem od zásad „klasického“ dramatu, zastávaných v jezuitských poetikách např. Jacobem Pontanem (*Poeticarum institutionum libri III*, 1594), k baroku. Dotknu se také otázky, do jaké míry Balbínovy teoretické postuláty korespondují s dobovou dramatickou praxí.

Kazatelé 17. a 18. století jako ochránci a pěstitelé českého jazyka

Marie Janečková; Ústav bohemistiky, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích; janecm@ff.jcu.cz

Příspěvek zprostředkuje myšlenky a názory kazatelů, kteří vyjadřovali svůj vztah k jazyku a k zemi, v níž působili, v předmluvách a příležitostně i v kázáních nedělních nebo svátečních. Ve výběru představíme předmluvu Daniela Nitsche, jež vznikla k II. dílu souboru kázání *Berla královská* (1709), dále chválu českého jazyka ve čtrnáctém kázání ze souboru latinských homilií na počest svatořečení Jana Nepomuckého z roku 1729 od Ondřeje Františka Jakuba de Waldta (v překladu Josefa Vašici z roku 1938), ale také jednotlivé postřehy o jazyce z některých kázání Štěpána Františka Náchodského, Pavla Josefa Axlara, Damascéna Marka a Fabiána Veselého. Ti všichni přispívali k vytvoření co nejlepší představy o českém jazyce, a to vynikající rétorickou úrovní svých homilií, mnohvrstevnatým barvitým vyjádřením svých myšlenek i persvazivními postupy upevňujícími vztah posluchačů k zemi, která je jejich domovem.

Balbínovo *Examen melissaeum* mezi humanistickou a barokní poetikou

Jana Kolářová; Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc; jana.kolarova@upol.cz

Balbínova sbírka epigramů (1655, rozšířena 1663) byla předmětem zkoumání zejména z hlediska jejich jednotlivých vydání (Olga Spěváková). Obsahové stránce textu byla věnována poněkud menší pozornost. Ve svém příspěvku se pokusím prostřednictvím podrobnější analýzy textu sbírky ukázat, že vedle barokní estetiky se Balbín inspiroval nejen formálně, ale i obsahově také v latinské humanistické poezii.

Bohuslav Balbín pod křídly Kalliopé (Obraz antických dějin v díle Bohuslava Balbína)

Lubor Kysučan; Katedra latinského jazyka a kultury, Filozofická fakulta Ostravské univerzity; lubor.kysucan@osu.cz

Příspěvek bude zaměřen na recepci motivů z klasických dějin v literárním díle Bohuslava Balbína. Představí nejen ilustrativní příklady motivů z klasické historie v Balbínově díle, ale zaměří se i na analýzu způsobů a důvodů jejich instrumentalizace (didaktické, vědecké, literární – analogie, exempla, satira) ze strany autora. Zmapuje primární i sekundární zdroje Balbínových znalostí antických dějin, formy jejich recepce a roli, jakou hrály jak antické dějiny, tak etické i politické ideje řeckých a římských historiků při utváření a formulování jeho vlastní filozofie dějin v kontextu jezuitského školství a vzdělanosti a proměňujících se pohledů na antiku v celoevropském intelektuálním prostředí a dobové historiografii. Závěrem se pokusí odlišit, která část antických motivů v jeho díle je „balbínovská“, která jezuitská a která evropská.

Balbínovy poznámky k historii řádu augustiniánů a využití jeho díla v augustiniánské historiografii

Karel Mareš; K.Mares@seznam.cz

Příspěvek sleduje dvě hlavní témata: poznatky věnované augustiniánské historii v Balbínových pracích a jeho kontakty s řádem, dále pak využití Balbínových poznatků v dílech augustiniánských historiografů 2. pol. 17. a 18. století. Sledování toho se týká všech tří odnoží řádu augustiniánů: poustevníků obutých (OESA), augustiniánů bosých (OESADisc.) a řeholních kanovníků (CR), posléze rozšíření Balbínových tištěných děl v klášterních knihovnách.

Balbín čerpal v široké míře z pramenů týkajících se augustiniánského řádu (kroniky, listiny), z klášterních a šlechtických knihoven, znal práce cizích historiků. Zajímavá je jeho role jako autority a znalce historie pro odpovědi na dotazy z některých klášterů. Z jeho rozsáhlého díla augustiniánští historiografové čerpali především z *Epitome rerum Bohemicarum*, méně z *Miscellanéi*. Využili i jeho excerptce např. z *Libri erectionum*. Balbína jako zdroj historických informací využívali především historikové obutých augustiniánů, méně ostatní. Byli to historici starší generace (Weidner), méně ti o generaci mladší (Sichrovsky, Gruber, Wilde). Naopak u bosých augustiniánů doklady nenacházíme (Severinu a S. Anna). Závěry nebyly přijímány vždy nekriticky, polemiku s Balbínem nacházíme např. u Weidnera.

V hrubých rysech příspěvek navíc sleduje rozšíření Balbínových tisků v klášterních knihovnách, největší zastoupení nacházíme u bosých augustiniánů.

Idealizovaná minulost: barokní vlastenci a poddaní na venkově

Jiří Mikulec; Historický ústav AV ČR; mikulec@hiu.cas.cz

Příspěvek bude věnován historickému myšlení zemských patriotů a jazykových vlastenců druhé poloviny 17. a první poloviny 18. století, konkrétně na to, jak do svého pojetí a výkladu historických reálií českých zemí promítali jeden z významných problémů své doby. Na názorech několika autorů v čele s B. Balbínem bude sledován přístup k postavení poddaných na venkově, které se v pobělohorském období stalo jedním z neuralgických bodů tehdejší společnosti. Barokní vlastenci především v dějinách nalézali zidealizovaný poměr vrchností a jejich poddaných, který využívali jako kontrast k realitě své doby. Nicméně jejich vztah k poddanské problematice byl mnohvrstevnatý, vedle historických pohledů se v něm uplatňovaly také náboženské, sociální a samozřejmě též ekonomické aspekty.

Dotazník Bohuslava Balbína k historii premonstrátských kanonií v Teplé a Chotěšově

Jana Oppeltová; Katedra historie, Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc; jana.oppeltova@upol.cz

V konvolutu došlé korespondence adresované opatu Rajmundu I. Wilfertovi nalezneme 14 obširných otázek k historii tepelské (a částečně i chotěšovské) kanonie, které představenému kláštera v Teplé roku 1664 adresoval Bohuslav Balbín. Odpovědí na ně byl pověřen opatův sekretář Alois Jan Hackenschmidt (1626–1683), jenž jejich znění také přepsal do posledního svazku vlastního spisu nazvaného *Miscellanea* po vzoru Bohuslava Balbína, s nímž udržoval rozsáhlé písemné kontakty až do konce svého života.

V případě chotěšovské kanonie se obdobný dotazník, čítající 15 otázek, dochoval v análech tamního probošta Michaela Norberta Kastla

(1629–1698), který jej tam opsal až po tazatelově smrti k roku 1689. I když v tomto případě není jasné, zdali se odpovědi Bohuslav Balbín dočkal, obě sady otázek – včetně navazující korespondence – odkrývají způsob práce jezuitského historika a důležitou roli jeho kontaktů.

Kritická historie 17. století v díle Bohuslava Balbína

*Anna-Marie Pípalová; Jesus College, University of Cambridge;
amp91@cam.ac.uk.*

Tento příspěvek se bude zabývat metodologickým vývojem historického oboru v 17. století a způsobem, kterým Bohuslav Balbín s těmito trendy pracoval v rámci svého bádání. V 17. století nastala u soudobých vzdělanců tzv. „generalizace“ historické a filologické kritičnosti, za jejíž vrchol se dají pokládat hagiografické práce bollandistů a Jeana Mabillona a také *Historicko-kritický slovník* Pierra Bayla. Balbín se podílel na rozvoji této kritické metodologie v českých zemích. Jeho pozice v této kritické tradici ale nebyla pasivní ani nešlo o pouhou reakci na zahraniční odborný vývoj; Balbínovo používání kritiky bylo komplexně utvářeno jak patrioticko-politickými cíli jeho prací, tak jeho vlastní interpretací historické disciplíny. Balbínova kritika byla jen zřídka bollandistického rázu, ale přikláněla se spíše ke kritickému zpracování historiografické literatury. Příspěvek zhodnotí Balbínovu roli v rozmachu kritičnosti 17. století s ohledem na integraci českého pobělohorského bádání v rámci intelektuálních dějin evropského dějepisceví.

Ctnosti světců v díle Bohuslava Balbína a vliv Matoušova evangelia

(koreferát)

Dana Procházková; danaproch@tiscali.cz

Ve svém příspěvku bych chtěla nastínit výsledky svého výzkumu v rámci disertační práce. Zabývala jsem se Balbínovým dílem *Bohemia Sancta*, 4. knihou *Miscellaneí*. Na životy světců a světic jsem aplikovala strukturální analýzu, kdy jsem se po vzoru Clauda Léviho-Strausse pokusila srovnat jednotlivé životy a zjistit, které ctnosti byly pro Balbína důležité. Podobně jsem zpracovala díla Balbínových přátel – Jiřího Kru-

gera a dalších. Balbín do svého díla zařadil velké množství žen, které žily vcelku běžným životem, vynikaly však třemi ctnostmi – milosrdenstvím, půstem a modlitbou. Tyto tři ctnosti líčí Balbín i v životech duchovních a laiků – mužů. Také popisuje činy, které dokazují teologické a další tradiční křesťanské ctnosti. Zjistila jsem, že milosrdenství, půst a modlitba jsou tři ctnosti, které uvádí Petr Canisius ve svém katechismu jako ctnosti dokazující pravou zbožnost, a vychází tak z 6. knihy Matoušova evangelia. Katechismus Petra Canisia se vyznačuje častými odkazy na biblické texty, protože byl určen pro oblast Svaté říše římské, kde bylo v té době velmi rozšířené protestantské vyznání. Podobně se, podle mého názoru, snažil Balbín svým dílem zapůsobit na původně protestantské obyvatele českých zemí, kteří dobře znali biblické texty a snažili se z nich vycházet ve svém životě. Balbín tak neusiluje o násilné pokatoličtění země, ale snaží se oslovit český lid na základě jeho ideových zájmů.

Čeští světcí a neobyčejná zvířata v českém překladu *Zázraků Božích* italského jezuita Carla Gregoria Rosignoliho

Miloš Sládek; Katedra církevních dějin a literární historie, Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy; milos.sladek@seznam.cz

Česká verze spisu *Zázrakové Boží v svatých jeho* Carla Gregoria Rosignoliho vznikla zřejmě překladem německého výboru z italského originálu. Na první pohled se dílo řadí k barokní legendistice, při pozornějším čtení však žánrové zařazení díla není tak snadné, pohybuje se někde mezi legendistikou a souborem barokních exempel. Z dobově uctívaných českých světců zde nalezneme pouze sv. Václava (navíc zastoupeného jen jednou z epizod), k němu můžeme připočíst v době vydání díla dva české kandidáty kanonizace, Jana Nepomuckého a Anežku Českou. Zatímco Anežka je opět zastoupena jen krátkou životní epizodou, byť důležitou, závěr života Jana Nepomuckého je vykreslen poměrně barvitě, autor se sice stručně, ale bez vypouštění důležitých dějů drží Balbínem zpracované legendy. Překlad Rosignoliho díla je pozoruhodný i množstvím zařazených příběhů, ve kterých se odráží vztah světců ke zvířatům. Vedle sebe tu stojí tradiční, ze středověké literatury převzaté životy svatých, ve kterých zvířata jen slepě plní Boží nebo světcovu vůli,

s příběhy, které by mohly naznačovat určité postupné proměny vztahu ke zvířatům ve smyslu vnímavého partnerství či některých podvědomých etologických znalostí.

Balbínova *Vita Arnesti* a vývoj českých rorátů

*Tomáš Slavický; Národní muzeum – České muzeum hudby;
Tomas.slavicky@nm.cz*

Jednou z dlouhodobých tradic, o jejíž uchování se Bohuslav Balbín přičinil, jsou *Rorate*. Později byly mnohokrát citovány dvě zmínky z *Vita venerabilis Arnesti* o počátcích zvyku „ranní mše na úsvitě, které se říká *matura*“, při níž „proudí do kostelů množství lidí, kteří poslouchají tuto mši o P. Marii a zpívají během ní příhodné staré písně.“ Balbín tuto tradici argumentačně opřel o autoritu Karla IV. a Arnošta z Pardubic, čímž prokázal potřebných 200 let života/jejího trvání?, a podařilo se mu tak obhájit i písňový repertoár s nekatolickou minulostí. Příspěvek se pokusí zasadit Balbínův vstup do dobových konceptů a sledovat jeho další život v 19. a 20. století. Při té příležitosti představí některé proměny praxe rorátů v době rekatolizace, a to v kontextu navazování na starotrakvistické tradice. Jako doposud neřešené téma zde vystává propojení mariánského a eucharistického akcentu rorátní liturgie.

Rabín za katedrou. Jezuita Melchior Hanel a výuka hebrejštiny

Daniel Soukup; Ústav pro českou literaturu AV ČR, Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc; soukup@ucl.cas.cz

Mezi sedmi desítkami jezuitských spisovatelů, který Bohuslav Balbín zahrnul do svého kompendia *Bohemia Docta*, se nachází rovněž jeho současník Melchior Hanel (1627-1689). Přestože strávil významnou část svého života jako zpovědník na dvoře olomouckého biskupa, byl aktivní v několika vědních oborech. Uvnitř Tovaryšstva však vynikl zejména svou hebraistickou erudicí, kterou uplatňoval při výuce řádových studentů. Ve svém příspěvku se zaměřím na jeho překlad rabínských bajek, které využil i pro pedagogické účely, a přihlédnou k jeho kontaktům se židovskou komunitou, s níž přicházel do styku z pozice cenzora hebrejských knih.

Hanelovo ambivalentní spojení raně-novověkého křesťanského hebraismu a dobových protižidovských předsudků bude zasazeno do kontextu „judaistické“ agendy jezuitského řádu (výuka hebrejštiny, cenzura, misie mezi Židy) a Balbínovy historiografické a vlastivědné práce.

Ars nova eloquentiae, její stoupeni, propagátoři a Bohuslav Balbín

Martin Svatoš; Filosofický ústav AV ČR; martin.svatoss@gmail.com

Od konce 16. století se v literatuře začaly uplatňovat nová literární estetika, nový způsob literární tvorby, vzdalující se antickému a humanistickému pojetí literárního kánonu a spočívající především v tzv. ostrovtipném a sentenciózním stylu, resp. v literárních konceptech jako východisku tvorby. Toto nové pojetí literatury se zpočátku objevovalo v poezii psané ve vernakulárních jazycích, dnes je označováno podle svých protagonistů jako marinismus, gongóristmus či podle dominantního tvůrčího principu jako konceptismus, l'art de la pointe apod. V 1. polovině 17. stol. začal pronikat i do latinské literatury v evropských zemích, jak v teoretických a pedagogických spisech (Jacobus Masenius SJ, Michael Radau SJ), tak v literární praxi (Angličan John Owen - Audoenius či Polák Maciej Kasimir Sarbiewski - Sarbievius). Do latinské produkce české provenience tyto tendence pronikaly pozvolna (Jiří Francisci, Fridrich Bridelius, Bohuslav Balbín). Balbín byl sice stoupencem literárního klasicismu a ciceronovského rázu literární tvorby, umění ostrovtipu však sám hojně využíval ve svých epigramech a jakožto učitel humanitních oborů byl první, kdo v Čechách reflektoval toto „nové umění elokvence“ (*ars nova eloquentiae*) i ve svých literárně-teoretických spisech vzniklých z pedagogických potřeb a k pedagogické praxi směřujících. Příspěvek se bude zabývat Balbínovými názory na nový způsob tvorby a na jeho zastánce a propagátory v latinské literatuře.

Sláva jako jezuitský žánr české hagiografie? Poznámka (nejen) k Balbínovu spisku *Gloria Sanctissimi ducis et martyris Wenceslai* (1669)

Marie Škarpová; Ústav české literatury a komparatistiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; marie.skarpova@ff.cuni.cz

Čeští barokní hagiografové u svých textů často upřednostňovali před zavedenými, tradičními hagiografickými označeními pojmenování nová, zejména pojmenování obrazná. Na titulních listech bohemikální hagiografické produkce jezuitské provenience ze 30.–60. let 17. století – Balbínovu tvorbu nevyjímaje – se lze až nápadně často setkat se slovem „sláva“, resp. „gloria“. Šlo o záměrnou, ne-li přímo programní volbu jedné české jezuitské hagiografické generace? Jaká byla v tomto tvůrčím procesu role Bohuslava Balbína? Jaké významy vůbec tento pojem velmi bohatého sémantického potenciálu v oněch textech vytváří? Příspěvek představí skupinu české barokní hagiografie nesoucí ve svém titulu slovo „sláva“, ale především se pokusí hledat odpovědi na výše položené otázky.

Buhuslav Balbín a recepcia jeho diela v prostredí slovenských historických knižníc

Angela Škovierová; Ústav jazykov, Lekárska fakulta Univerzity Komenského v Bratislave; angela.skovierova@gmail.com

Miriám Ambrúžová Poriezová; Kabinet retrospektívnej bibliografie, Univerzitná knižnica v Bratislave; miriam1773@gmail.com

Známy český jezuitský literát, historik, geograf a pedagog s vrúcny vztahom k domácomu – českému jazyku písal svoje dielo výlučne v latinčine. Svojimi spismi sa usiloval poukázať na necitlivosť prebiehajúcej rekatolizácie a germanizácie. Za tieto názory bol zo strany svetskej i cirkevnej vrchnosti prenasledovaný. Nepochybne však predstavuje jednu z najpozoruhodnejších osobností baroka a českej histórie.

V pripravovanom príspevku sa pokúsime preskúmať recepciu tejto osobnosti na území dnešného Slovenska. Na jednej strane z pohľadu vydávania jeho diel v domácich tlačiarňach, na strane druhej z pohľadu zachovania jeho diel v historických katalógoch rôznej proveniencie, dobových lexikónoch, ako aj ich výskyt v súčasných slovenských historických knižniciach.

P. Vincentius a S. Guilelmo (1640–1700): některé „balbínovské rysy“ jeho osoby a díla

Jiří Wolf; Muzeum města Duchcova; wolf@muzeumduchcov.cz

Bosý augustinián působící v Praze, Táboře a Německém Brodě byl sice o generaci mladší než Bohuslav Balbín, ale v několika ohledech u něj lze pozorovat paralelní směřování jeho osobnosti i historického díla s tím Balbínovým. Prvním shodným bodem je barokní patriotismus opřený pevně o katolickou víru. Jeho řadový spolubratr P. Severinus a S. Anna jej ve svých latinských letopisech označuje trefně termínem „nationalista“. Toto Vincentiovo vlastenecké zaměření pak proniká celým jeho nejvýznamnějším, zřejmě k tisku připraveným, ale nikdy nevytištěným spisem *Nová záře mariánská* z roku 1687, který je jakousi obdobou Balbínových *Divae*. Dalším styčným bodem je Vincentiův i Balbínův genealogický zájem o staré české rody. Samozřejmě jsou mezi oběma autory též zřetelné rozdíly, které nebudou v příspěvku opomenuty.

Bohuslav Balbín, „frater Henricus“ a frontispis prvního vydání *Examen melissaeum* (1655)

Petra Zelenková; Sbírka grafiky a kresby, Národní galerie v Praze; petra.zelenkova@ngprague.cz

Příspěvek připomene Balbínův zájem o výtvarné umění, zejména emblematickou a grafiku. Ilustracím, frontispisům i volným rytinám věnoval Balbín značnou pozornost a vysoce si cenil jejich námětů. Doložena je také jeho pozoruhodná obeznamenost s praktickými záležitostmi tisku knih a rytin.

Hlavním předmětem příspěvku bude alegorický frontispis prvního vydání *Examen melissaeum* (1655), který vyryl bratr Jindřich z kláštera bosých augustiniánů Na Zderaze v Praze. Bratr Jindřich, tradičně uváděný jako „frater Henricus“, byl zkušený grafik, jehož dobový věhlas přesáhl hranice českých zemí. V 50. letech 17. století byl na vrcholu umělecké činnosti, přičemž jeho tvorba se mnohdy protínala s okruhem přátel Bohuslava Balbína.

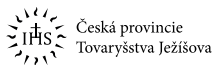
Frontispis *Examen* bude podrobně ikonograficky analyzován. Představeny budou zdroje z oblasti jezuitské emblematicky a knižní kultury,

kteře inspirovaly námět, kompozici a motivy této rytiny. Četné indicie vedou k domněnce, že Balbín byl autorem koncepce a kompozičního rozvrhu frontispisu *Examen*.

Bohuslav Balbín a jeho prameny k dějinám husitství

Zdeněk Žalud; Husitské muzeum v Táboře; zalud@husitskemuzeum.cz

Rekatolizační argumentace, jak známo, zdůrazňovala starobylost katolické víry, označovala utrakvismus za import z ciziny a poukazovala na blahobyt české země za pravověrné vlády Karla IV. Podle J. Války byla v prostředí habsburského dvora a režimu teorie zločinu a trestu (české rebelie a jejího potrestání Habsburky roku 1621) živá po celá staletí a „odpuštění“ nebylo nikdy dokonáno. Balbín považoval tuto teorii za kořen všeho zla a politickým smyslem jeho díla bylo tuto teorii vyvrátit. V historické rovině vedl Balbína tento záměr k jakési *pia fraus*: k historickému dokazování katolické podstaty českého národa, nepřetržité kontinuity katolicismu a k minimalizování českého kacířství, nejen v jeho „historia sacra“, ale i v jeho „historia profana“. Tato tendence je významná pro Balbínovo pojetí husitství, k němuž se vyjádřil ve vydaných i nevydaných spisech: především ve své *Epitome*, z textů nevydaných za jeho života v *Bohemia docta*, dále v části Rozmanitostí nazvané *Liber curialis* (věnované staročeskému vojenství) a v kratších textech, známých z opisů Tomáše Antonína Putzlachera. Při studiu Balbínova tvoření husitského narativu se nejprve zaměřím na jeho (do té doby mimořádně rozsáhlou) heuristiku a výběr užitých pramenů. Zamyslím se především nad jeho volbou vyprávěcích pramenů – nad problémem Silviovsko-Hájkovské tradice, využívání spisu luterána Zachariase Theobalda a slabý zájem o dílo Vavřince z Březové. Dalším problémem jsou rukopisy vzniklé po vydání *Epitome*, zachované v Putzlacherových rukopisech. Pokusím se ukázat, čím tyto texty (zejména Balbínův *Hussiticae Haereseos Ortus et Progressus*) výklad v *Epitome* doplňovaly a jak posilovaly či naopak oslabovaly Balbínovu tendenci minimalizovat české kacířství.

Akce se uskuteční v souladu s platnými hygienickými pravidly.

Aktuální informace a program sledujte na webu www.refektar.eu.

V případě dotazů kontaktujte členy organizačního výboru konference Kateřinu Bobkovou-Valentovou (katerina.bobkova.valentova@gmail.com, přednášející) nebo Jiřího M. Havlíka (havlikjiri@seznam.cz, pasivní účastníci)